

บันทึกที่พึงประสงค์

นายสนิท ไชยวงศ์คอด
ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านบริหาร มจร
พุทธศาสน์บัณฑิต รุ่นที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๑๔),

๑. ความหมาย :

คำว่า “บัณฑิต” พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า “ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์, ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายว่า” ผู้ทรงความรู้, ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์, ผู้สำเร็จการศึกษาซึ่งมี ๓ ชั้น คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เรียกว่าบัณฑิต มหาบัณฑิต ดุษฎีบัณฑิต, ผู้มีความสามารถเป็นพิเศษโดยกำเนิด เช่น คนที่เป็นบัณฑิตในทางเล่นดนตรี. (ป.,ส.ปณฺฑิต).

๒. คุณสมบัติของบัณฑิต”:

คนที่เรียกว่าเป็นปราชญ์เป็นบัณฑิต ก็เพราะการบรรลุอรรถคือประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรือจุดหมายของชีวิต หมายถึงจุดหมายของพรหมจรรย์หรือจริยธรรม หรือระบบการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาตนเอง โดยมีพระนิพพานเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “ปรมัตถ์” หรือ “ปรมัตถะ” แปลว่า ประโยชน์อย่างยิ่ง หรือ จุดหมายสูงสุด ท่านจัดแบ่งอรรถหรือจุดมุ่งหมายนี้ไว้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่าทิฏฐธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบัน หรือ ประโยชน์บัดนี้
๒. ประโยชน์ลึกล้ำ เรียกว่าสัมปรายิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์เบื้องหน้าหรือเบื้องสูง

ทั้งนี้ พระนิพพานหรือปรมัตถะหรือประโยชน์สูงสุดเป็นส่วนสุดยอดของประโยชน์ขั้นที่ ๒ เพื่อเน้นปรมัตถะให้เด่นชัดเป็นพิเศษจึงแยกออกมาเป็นอีกข้อหนึ่งต่างหาก และจัดประโยชน์หรือจุดหมายนั้นออกเป็น ๓ ชั้น ดังความหมายโดยสรุป ดังนี้

๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๙.

๒ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๑๕.

๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๙๔-๕๙๕.

๑. **ทฤษฎีอัมมิกัตถะ** ประโยชน์บัดนี้ ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน เป็นจุดหมายขั้นต้นหรือจุดหมายเฉพาะหน้า หมายถึงประโยชน์ที่มองเห็น ๑ กันอยู่ ที่เข้าใจกันง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องชั้นนอก หรือเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะ เกียรติ ไม้ตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยทางชอบธรรม การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้โดยทางที่ถูกต้อง การใช้สิ่งเหล่านี้ทำตนและคนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุข การอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างมนุษย์เพื่อความสุขร่วมกัน

๒. **สัมปรายิกัตถะ** ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผินในภายนอก เกี่ยวด้วยชีวิตด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไป หรือเป็นเครื่องประกันการได้คุณค่าที่สูงล้ำเลิศยิ่งกว่าสิ่งที่จะพึงได้กันตามปกติในโลกนี้ ได้แก่ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจในทางศีลธรรม ในเรื่องบุญเรื่องกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม กิจกรรมที่อาศัยศรัทธาและความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ การรู้จักปิติสุขที่ประณีตด้านในตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิต คือฌานสมาบัติ (เดิมรวมถึงการตรัสรู้ที่เป็นปรมาตถ์ด้วย) เป็นขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ยอมตีค่าผลประโยชน์ด้านอามิสสูงเกินไปจนจะต้องมุ่งไขว่คว้ายอมสยบให้ หรือเป็นเหตุต้องกระทำการกรรมชั่วร้าย หันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม รู้จักทำการด้วยความไม่ธรรม รักความดีงาม รักคุณภาพของชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ

๓. **ปรมาตถะ** ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาสงฆารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่งผ่องใสไม่ถูกบีบคั้นคับข้องจำกัดด้วยความยึดติดถือมั่นหวั่นหวาดของตนเอง ปราศจากกิเลสผาสุกที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไรทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุขประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิงอันประกอบพร้อมด้วยความดีงามเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์ เรียกว่าวิมุตติและนิพพาน

๓. คุณลักษณะบันทึกของมหาจุฬายา :

ตามคุณสมบัติของบันทึก ๓ ข้อที่กล่าวมาแล้ว เราอาจมีบันทึกที่มีคุณสมบัติตามข้อ ๑ และข้อ ๒ จำนวนมาก แต่คุณสมบัติข้อที่ ๓ น่าจะมีจำนวนน้อยมาก เพราะเป็นขั้นสูงสุดซึ่งปฏิบัติให้ถึงคุณสมบัติข้อนี้ได้ยากมาก

ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะตามคุณสมบัติทั้ง ๓ ข้อนั้นด้วย แม้จะเป็นงานที่ยากลำบากเพียงใดก็ตาม โดยได้ประมวลคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ไว้ ๙ ประการ ประกอบด้วย^๔

๑. มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส	๒. ใฝ่รู้ใฝ่คิด
๓. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา	๔. มีความสามารถในการแก้ปัญหา
๕. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา	๖. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม
๗. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม	๘. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
๙. มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ	

เพื่อให้การผลิตบัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงได้ตั้งเกณฑ์มาตรฐานไว้ ๕ ข้อ ดังนี้^๕

๑. มีการสำรวจคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตอย่างน้อยสำหรับทุกหลักสูตรระดับปริญญาตรี ทุกรอบระยะเวลาตามแผนกำหนดการศึกษาของหลักสูตร
๒. มีการนำผลจากข้อ ๑ มาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ส่งเสริมทักษะอาชีพ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต
๓. มีการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ และงบประมาณที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิต
๔. มีระบบและกลไกการส่งเสริมให้นิสิตระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมวิชาการหรือนำเสนอผลงานทางวิชาการในที่ประชุมระหว่างสถาบัน หรือที่ประชุมระดับชาติหรือนานาชาติ
๕. มีกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ที่จัดโดยมหาวิทยาลัย

๔. เกณฑ์การประเมิน :

เพื่อให้ได้เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ ดังนี้

^๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๗.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน,

คะแนน ๑	คะแนน ๒	คะแนน ๓	คะแนน ๔	คะแนน ๕
มีการดำเนินการ ๑ ข้อ	มีการดำเนินการ ๒ ข้อ	มีการดำเนินการ ๓ ข้อ	มีการดำเนินการ ๔ ข้อ	มีการดำเนินการ ๕ ข้อ

๕. ความถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ : บัณฑิตที่พึงประสงค์

คุณสมบัติและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนั้น กล่าวโดยสรุปประมวลในข้อความว่า **วิชาจรณสัมปันโน** เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา คือ ความรู้ และ จรณะ คือความประพฤติ ประกอบด้วยวิชา ๓ วิชา ๘ และ จรณะ ๑๕ อันเป็นปฏิปทาเครื่องบรรลุนิพานั้น, มีความรู้ประเสริฐ ความประพฤติประเสริฐ, ได้แก่ข้อ ๓ ในพุทธคุณ ๘

๑. วิชา ๓ หรือ ญาณ ๓ ประกอบด้วย^๖

- ๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณเป็นเหตุระลึกขันธ์ที่อาศัยอยู่ในก่อนได้, ระลึกชาติได้
- ๒) จุตูปปาตญาณ ญาณกำหนดรู้จุดและอุบัติแห่งสัตว์ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม, เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย เรียกก็อย่างว่าทิพพจักขุญาณ
- ๓) อาสวักขยญาณ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย, ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ, ความตรัสรู้

๒. วิชา ๘ ประกอบด้วย^๗

- ๑) วิปัสสนาญาณ ญาณในวิปัสสนา, ญาณที่เป็นวิปัสสนา คือปัญญาที่พิจารณาเห็นสังขารคือนามรูปโดยไตรลักษณ์ มีต่างกันออกไปเป็นชั้น ๆ ต่อเนื่องกัน
- ๒) มโนเมยิทธิ ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ, ฤทธิ์ทางใจ คือนิรมิตกายอื่นออกจากกายนี้ ดุจชักใส่จากหญ้าปล้อง ชักดาบจากฝัก หรือชักงูออกจากคราบ
- ๓) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
- ๔) ทิพโสต หูทิพย์
- ๕) เจโตปริยญาณ ความรู้ที่กำหนดใจผู้อื่นได้
- ๖) ปุพเพนิวาสานุสสติ ระลึกชาติได้
- ๗) ทิพพจักขุ ตาทิพย์
- ๘) อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๗-๒๑๘.

๓. จรรยา ๑๕ ประกอบด้วย^๔

๑) สีสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล คือประพฤติถูกต้องดีงาม สำรวมในพระปาฏิโมกข์ มีมรรยาทเรียบร้อย ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

๒) อปฺปนณกปฏิบัติทา ๓ ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด, ปฏิบัติที่เป็นแก่นสารเนื้อแท้ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดภัยพ้นจากทุกข์อย่างแน่นอน ไม่ผิดพลาด ประกอบด้วย^๕

(๑) อินทริยสังวร การสำรวมอินทริย์ คือระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำใจเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริย์ ๖

(๒) โภขเนมัตตัญญุตตา ความรู้จักประมาณในการบริโภค คือรู้จักพิจารณารับประทานอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้ทำงานให้ชีวิตมีความสุข มิใช่เพื่อสนุกสนานมัวเมา

(๓) ชาคริยานุโยค หมั่นประกอบความดี ไม่เห็นแก่นอน คือขยันหมั่นเพียร ตื่นตัวอยู่เป็นนิตย์ ขำระจิตมิให้มีนิราศน์ พร้อมเสมอทุกเวลาที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้าต่อไป

๓) สัทธรรม ๗ ประกอบด้วย^๖

(๑) มีศรัทธา

(๒) มีหิริ

(๓) มีโอตตปปะ

(๔) เป็นพหูสูต

(๕) มีความเพียรอันปรารถแล้ว

(๖) มีสติมั่นคง

(๗) มีปัญญา

๔) ฌานหรือรูปฌาน ๔ ประกอบด้วย

(๑) ปฐมฌาน ฌานที่ ๑ มีองค์ ๕ คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา

(๒) ทุตติยฌาน ฌานที่ ๒ มีองค์ ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา

(๓) ตติยฌาน ฌานที่ ๓ มีองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา

(๔) จตุตถฌาน ฌานที่ ๔ มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา เอกัคคตา^{*}

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๙.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๙.

* องค์แห่งฌาน ๖ ประการ ๑. วิตก ความตรึก, ตรี, คิด การยกจิตขึ้นสู่อารมณ์หรือปักจิตลงสู่อารมณ์ ๒. วิจาร ความตรอง, การพิจารณาอารมณ์, การตามพิจารณาอารมณ์ ๓. ปีติ ความอิ่มใจ, ความดื่มด่ำในใจ ๔. สุข ความสบาย, ความสำราญ, ความจ่าชื่นรื่นกายใจ ๕. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง, ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุ และรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุนั้น ๖. เอกัคคตา ความมีจิตแน่วแน้อยู่ในอารมณ์เดียว หรือ สมภา

๖. มรดกของบูรพาจารย์

การที่นิสิตของเรา (ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์) จะสำเร็จการศึกษาและเป็น “บัณฑิต ที่มีลักษณะที่พึงประสงค์” ได้นั้น ทุกคนต้องอาศัย “การศึกษาอย่างจริงจัง” เป็นสำคัญ ทุกคนในที่นี้ผู้เขียนหมายถึงทั้งผู้สอนผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งมหาวิทยาลัยของเราได้ดำเนินการเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา

เพื่อยืนยันเรื่องนี้ ผู้เขียนขอให้นำท่านผู้อ่านย้อนกลับไปเมื่อ ๕๕ ปีที่แล้วคือเมื่อวันเปิดภาคเรียนปีการศึกษา ๒๔๙๙ ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระนคร ในปีนั้นมหาวิทยาลัยของเรามีนิสิตและนักเรียนทั้งหมดจำนวน ๗๐๒ รูป ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๔๙๘ จำนวน ๓๓๔ รูป (ปี ๒๔๙๘ มีนิสิตและนักเรียนเพียง ๓๖๘ รูป) พระมหาสุตใจ ฐมฺมวฑฺฒโน กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการนิสิต ได้บันทึกไว้ว่า หลังจากพระมหาจันทโร ชุตินฺธโร (ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต) สั่งการแทนเลขาธิการถวายรายงานต่อพระเดชพระคุณพระเทพเมธี (ชอบ อนุจารี) สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การศึกษาแล้วพระเดชพระคุณได้เมตตาให้โอวาทแก่สมาคมนั้น ซึ่งมีเนื้อหาที่น่าประทับใจมาก ผู้เขียนจึงขอสรุปบางตอนมาเสนอท่านผู้อ่านดังนี้^{๑๑}

การศึกษานับเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วบ่อยครั้งก็ดี แต่ก็จำเป็นต้องกล่าวต่อไป เพราะการศึกษานั้นต้องอาศัยครู อาจารย์ ซึ่งต้องเสียสละเลือดเนื้อขวนขวายค้นคว้าวิจยามาสอนพวกเรา ที่ว่าต้องเสียสละเลือดเนื้อและเห็นได้ง่าย ๆ ก็คือต้องนั่งทนยุงกัดกินเลือดเนื้อมิใช่น้อย ซึ่งเป็นการทอดชีวิตโดยส่วนเดียวเพื่อจะปลูกปล้ำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถและกว่าจะสอบกันให้สำเร็จแต่ละองค์ก็ยากมาก วัตถุประสงค์ก็คือเพื่อส่วนรวม

จะอย่างไรก็ตาม เราก็คงต้องทำหน้าที่นี้ให้สำเร็จไปด้วยการตั้งใจดี ให้สมกับพุทธภาษิตที่ว่า สมฺมาปณฺธิหิตํ จิตฺตํ วิทยาคุณํที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้มันมีค่ามากนั่นเอง เราจึงจำเป็นต้องขวนขวายหาในทำนองเดียวกันมันก็เป็นเครื่องทำลายเราเช่นเดียวกัน เช่น มันขัดกับการท่องเที่ยวอันสนุกสนานของเราเสียบ้าง ขัดความสุข เช่น เราตั้งนาฬิกาปลุกไว้เพื่อตื่นขึ้นศึกษา มันเป็นขณะที่เรากำลังหลับสบาย ซึ่งเป็นการบั่นทอนความสุขมากทีเดียว แต่ทางที่ดีของวิทยาคุณก็มีมากเช่นเดียวกัน คือมันเป็นบันไดจุดให้เราสูงได้ ถึงแม้ว่ามันจะทำให้เราลำบากก็ตาม ดูอย่างเช่นตัวหนอนเกิด มันเป็นสัตว์ไม่น่ารักมิใช่หรือ แต่มันได้ขึ้นบนพระเศียรของพระราชามาแล้ว คือมันอยู่ในดอกไม้ซึ่งพระมหากษัตริย์เด็ดทัดพระภรรณด้วยความรักใคร่ ในที่สุดหนอนก็เลยไต่ขึ้นไปถึงพระเศียร วิทยาคุณก็เช่นเดียวกัน

^{๑๑} มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อนุสรณ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครบรอบ ๙ ปี ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๙๙, (พระนคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, ๒๔๙๙), หน้า ๖-๑๐.

มันสามารถจุดเราให้ขึ้นที่สูงได้เหมือนกัน วิทยาคูณที่ว่ามันประเสริฐนักนั้น ต้องไม่สูงนัก เพราะถ้าสูงเกินไปจนคนเราไม่อาจจะปฏิบัติได้ถึงได้ วิทยาคูณนั้นก็ประเสริฐไม่ได้ พระพุทธเจ้าสอนวิทยาคูณก็ไม่เกินปัญญามนุษย์จะตรัสรู้ตามได้ เพราะถ้าสูงเกินไปจนมนุษย์ไม่รู้เรื่องก็ไม่มีใครจะรับรอง วิทยาคูณนั้นว่าประเสริฐยิ่ง แต่ก็ไม่ง่ายเกินไป เพราะง่ายเกินไปคนก็จะบรรลुकันหมดไม่มีความสำคัญอะไรเลย แต่มันอยู่ในระหว่างกลาง ๆ : มัชฌิมาปฏิปทา คือไม่ง่ายนัก ไม่ยากนัก มีคนพอจะรู้ได้ ไม่ใช่ดีจนคนเข้าไม่ถึง

ถ้าจะเปรียบวิทยาคูณก็เหมือนทองคำ ถ้าจะถามว่าทองคำดีอย่างไร ก็จะตอบว่าเพราะราคามันมาก ทองคำหนักหนึ่งบาทราคาเกือบ ๕๐๐ บาท (พ.ศ. ๒๕๙๙) มันจึงดี คำตอบอันนี้แหละสอนให้เราเห็นว่า ถ้าทองคำมันมีดีเพียงราคาบาทละ ๕๐๐ ละก้อ มันไม่ดีแน่ เพราะถ้าทองคำดีจริง จะขายทำไมเงินดีกว่าเสียแล้ว เพราะถ้าเงินไม่ดีกว่าทอง คนก็ไม่ขายจริงไหม? นี่เพราะคนต้องการเงินมากกว่า แต่ที่ว่าทองคำดีก็เพราะมีคนอยากได้มาก สิ่งอะไรก็ตาม ถ้ามีคนต้องการมากก็มีราคาแพงของที่คนอยากได้มากก็เช่นเดียวกันกับของมีราคา ถ้าไม่มีราคาคนก็ไม่อยากได้ ของมันแพงที่คนอยากได้ เพราะฉะนั้นเราจึงเรียกว่า ราคา ซึ่งมาจากคำว่า ราคะ แปลว่า ความกำหนดอยากได้นั่นเอง เช่นจะซื้อจิวเวลรี่หนึ่งก็ถามว่า จิวเวลรี่นี้กำหนดเท่าไร? เป็นต้น เพราะฉะนั้นราคาจึงเป็นของดี ทองคำมีราคาจึงเป็นของดีด้วย

ช่วงท้ายของโอวาท พระเดชพระคุณได้กล่าวเตือนนิสิตและนักเรียน ซึ่งทั้งหมดเป็นพระภิกษุและสามเณร ดังต่อไปนี้

๑. ให้รู้สึกตัวว่าเราเป็นนักเรียนอยู่ ยังมีความรู้น้อย อย่าลืมภาวะความเป็นนักเรียนของตน คืออย่าสรุ่ยสร่ายจนเกินไป อย่าเที่ยวมากนักรซึ่งไม่เป็นผลอะไรเลย

๒. ต้องนึกเสมอว่า เราเป็นบรรพชิต อย่าทำอะไรให้เกินเลยความเป็นพระ ข้อนี้แหละท่านผู้ใหญ่เป็นห่วงนัก และหนักใจอยู่เสมอ ขอให้พวกเราสังวรกันเอง ๆ ว่า เรามีผ้าเหลืองห่มห่อ มีการแต่งกายต่างจากฆราวาส ข้อนี้น่าสนใจ (สมเด็จพระวันรัต (ปลัด กิตฺตโสภโณ) สังฆนายก)) ก็ได้กล่าวย้ำเสมอในเมื่อท่านให้โอวาท เพราะกลัวพระจะลืมภาวะของตนเสีย ได้ความรู้มาใช้ในทางที่ผิด จะทำให้เรากลายเป็นพระที่อิงอาศัยพระศาสนาเป็นอยู่ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านรังเกียจในการที่จะมาบำรุงเลี้ยง ฉะนั้น ท่านจึงขอให้เอาความรู้ไปใช้ให้เหมาะแก่เพศภาวะของตัว ต้องรู้สึกตัวอยู่เสมอ และยกฐานะศาสนาของเราให้เลิศอยู่เสมอ จงพยายามทำให้ความรู้ของเราคมอยู่เสมอ มีดีที่คมมัก จะบาดมือได้ แต่มีดีที่เท่ก็ไม่มีคนชอบ ความรู้ก็เช่นเดียวกัน คมเกินไปมันก็ทำให้เสียคนได้เช่นเดียวกัน

เมื่อครั้งข้าพเจ้าเป็นสามเณร ข้าพเจ้ารักษาภาวะของตนเป็นอย่างดี ไม่เที่ยวเตร่สุรุษสุราย มากไป ขอให้ทุกคนจงจำคติไว้ว่า เป็นผู้ห้อยค้อยกัมประหมกร เหนื่อยไปก่อนคงสบายเมื่อ ปลายมือ

ผู้เขียนเห็นว่าคำเตือนของบูรพาจารย์ของเราเมื่อ ๕๕ ปีที่แล้ว ยังคงเฉียบคมและทันสมัย อยู่เสมอ แม้จะเป็นคำเตือนสำหรับนิสิตและนักเรียนที่เป็นพระภิกษุและสามเณรก็ตาม นิสิตของเรา ที่เป็นคฤหัสถ์ ก็น่าจะพิจารณานำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับภาวะของตนได้

เขียนมาถึงบรรทัดนี้ ก็รู้สึกเอะใจว่าผู้เขียน “หวังสูงเกินไปหรือไม่” เพราะ “วิชาจรณสัมปันโน” นี้เป็นพุทธคุณข้อที่ ๓ ในจำนวนพุทธคุณ ๙ ข้อของพระพุทธองค์ ยากที่ปุถุชนคนอย่างเราจะปฏิบัติ ให้ถึงขั้นนั้นได้ แต่เมื่อย้อนกลับไปอ่านข้อ ๑ ของเรื่องนี้ที่กล่าวถึง “ความหมายของคำว่า บัณฑิต” ซึ่งหมายถึง ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์, ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และคหบดีบัณฑิต แล้ว ความกังวลใจของผู้เขียนก็หายไปเกือบหมด แม้ว่า “ปัญญา” ที่บัณฑิตของเรามีอาจจะเป็นเพียงปัญญาชั้นโลกียะ ยังไม่ถึงชั้นโลกุตระก็ตาม ผู้เขียนมั่นใจว่า พุทธศาสตรบัณฑิตของเรา คงไม่ทำตัวให้เป็นภาระแก่สังคมอย่างแน่นอน

ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นคฤหัสถ์จึงมีบังอาจถวายข้อเสนอแนะนิสิตและพุทธศาสตรบัณฑิตที่เป็น พระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยว่าให้พระคุณเจ้าประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร แต่จะขอเสนอให้ นิสิตและพุทธศาสตรบัณฑิตที่เป็นคฤหัสถ์ของเรา บำเพ็ญมกุฏยธรรม คือการรักษาศีล ๕ ข้อ อย่างเคร่งครัดตลอดชีพก็พอ ส่วนท่านผู้ใดสามารถประพฤติปฏิบัติธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้น ก็ขออนุโมทนาสาธุการด้วยอย่างยิ่ง

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยของเราจะสามารถ ผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ได้โดยใช้แนวทางที่กล่าวแล้วจนกระทั่งประสบความสำเร็จในที่สุด

* * * * *